

..."felejtse el, mit kell elérni az életben" - interjú Sarkantyú Illéssel

Nagyjából mindenkitől, akivel interjút készíték, megkérdezem, hogy tudna-e ajánlani interjúalanyt. Őt ketten is ajánlották, de sajnos nem Párizsban, hanem messze délen lakik, amúgy sem szokott szóba állni senkivel. Írtam neki, de csak annyit, hogy szóljon, amikor Párizsban van, hátha össze tudunk futni. Annál nagyobb volt a meglepetésem, amikor azzal jelentkezett, hogy Pesten van egy napot, este találkozhatunk. Eldobtam mindent, és futottam a belvárosba...

- Itt jó lesz, ez egy csendes sarok...

- 26 éve voltam az Ibolya Presszóban, utoljára. Te ismerted akkor a helyet? A Kisképzőbe jártam, és bejöttünk ide két osztálytársnőmmel, leültünk, kijött egy nő és megkérdezte, mit kérünk. - Egy islert - feleltük, mire a nő: hárman egy islert? Álljanak fel és menjenek el - mondta és visszament a pulthoz...

- Ha holnap kiderülne, hogy a Plútó mellett van egy égi autópálya, és ott mennek az űrlények a nagyihoz, csak mi nem láttuk eddig, az megváltoztatná a gondolkodásodat?

- Biztos. Nem nagyon értem a kérdést.

- Szerintem függünk egy csomó információtól, ami a korunk sajátossága. Mondjuk tévéfüggő nem lehetnék a 18. században, és lehet, hogy 500 év múlva már átugrunk sétálni az Alfa-Kappa bolygóra. Mennyire határoz meg minket a kor amiben élünk?

- Az jut erről az eszembe, hogy a művészetben az önálló hangot keresem. Ezért is van, hogy nemigen foglalkoztat, hogy mi folyik a szűken vett szakmámban. Nagyon sok hatás ér, de amikor dolgozom, ezeket megpróbálom ellebegtetni, hogy valami olyan dolgot csináljak, amire korábban én magam sem gondoltam még, s így talán valószínű más sem. Másrészt - és remélem ezzel kicsit válaszolok a kérdésedre - olyan művet szeretnék létrehozni, ami időtálló és korálló, túlmutat a korunkon. Kívülálló.

- Igen, de ha mondjuk a 70-es években élnénk, akkor lenne egy analóg kameránk, és Forte filmre fotóznánk...

- Befejeztem az analóg filmre fotózást. Azt hittem, hogy az analóg fontos, később rájöttem, hogy számomra semmi jelentősége sincs. A saját korában élő lehetőségekkel él az ember. Az egyik vágyam, hogy besorolhatatlan legyek ezért is törekszem arra, hogy az egymást követő projektjeim nagyon különbözőek legyenek. Gyakorlatban még nem kezdtem el, de nagyon érdekelné az égitestek fényképezése. Szeretnék a napról csinálni egy anyagot. Ezt a 70-es években egész máshogy lehetett volna megcsinálni, mint ma...

- Akkor mégiscsak van valami az égen, ami vonz minket. Lehet, hogy nem csak autópálya van ott, de akár egy tó...

- Egy ekkora felfedezést biztos nagy izgalommal élnék meg, de a racionális énem azt mondatja velem, hogy ilyen reveláció nem fog megtörténni, legalábbis nem az én életemben. Engem úgy kell elképzelned, mint egy Josef Sudek-et, aki ül a szobájában, és szemléli a körülötte lévő környezetet. De nekem van két gyerekem, és aggaszt, hogy idén nyáron 44 fok volt árnyékban. 5 év múlva 48 vagy 52 lesz? Mit tehetek én személy szerint? Az nem egy álom, hogy minden tönkremegy körülöttünk. El tudom képzelni, hogy egy ponton leteszem a lantot, viszontlátásra, és elköltözöm a családommal egy másik „planétára”, ahol majd földet művelek és tyúkokat nevelek. Ez a szerződés felmondása lesz.

- Mondjuk a kivonulás a társadalomból már sok embernek eszébe jutott, nekem is, nem mintha meg tudnám tenni.

- Minden szakítás döntés kérdése.

- Van egy olyan axióma, hogy a művészvilágban (is) úgy lehet előrejutni, ha ismeresz valakit, aki ismer valakit... Én pl. tavaly így jutottam el a Pompidou központ igazgatójának kerti partijára. Egyetértesz ezzel az axiómával?

- Igen, de pontosítanám: az, hogy odakerülsz, még nem jelent semmit. Szerintem sokan leegyszerűsítik ezt a dolgot. Oké, ott állsz az illetővel szemben, és mit mondasz neki? Egyáltalán kapsz-e esélyt arra, hogy beszélj vele egy percet? Elég elbűvölő, elég merész leszel-e, elég szerény?

- Hogyan ismerkedtél meg... Josef Sudek fotóival?

- Fotótörténet órán.

- Kár, hogy már meghalt addigra..

- Nem biztos, hogy felkerestem volna. Tímár Péter jut eszembe, volt tanárom, aki úgy is tűnhetne, mintha semmire sem tanított volna meg. Például amikor megmutattam neki egy anyagot, akkor vagy azt mondta, hogy „köszönöm”, vagy azt, hogy „jó”, vagy azt, hogy „ez egy antifotó”; meg azt is, hogy „anyámról több kép készült, mint Lollobrigidáról”. Visszatekintve azt gondolom, hogy rengeteget köszönhetek neki. Saját példájával, talán, keltette fel az érdeklődésemet a fotográfia iránt. Par éve volt egy érdekes beszélgetésünk a társadalmi lény és a magánember elválaszthatóságáról. Egyáltalán nem biztos, hogy attól hogy Josef Sudek munkásságát szeretem, és rokónak tartom, őt magát megkedveltem volna. Úgy is mondhatnám, hogy az egymásnak okozott csalódás félelme okán elképzelhető, hogy elkerültem volna a vele való találkozást. Mindenesetre mindig próbálom elválasztani egy művész munkásságát a személyétől.

- Jó, de nem mindig lehetséges ez. Mondjuk Erdély Miklós állítólag nagyon jó beszélgetőtárs volt, és többen beszélnek az emberek erről, mint a műveiről.

- Ezért van bennem egy nagy adag gyanakvás mindazzal, ami a népszerűséget illeti. Ami nem azt jelenti, hogy nem lennék stratégia, hiszen előre szeretnék lépni... De miért is akarok én előrelépni? Hogy bizonyos terveim a lehető legoptimálisabb körülmények között megvalósulhassanak. 2002-2012 között mindössze két önálló anyagot mutattam be. Indulhattam volna úgy is, hogy sokat állítok ki, ehelyett elzárkózó voltam és hallgatóg.

"Contacts", 2007/2012, tirage pigmentaire, 110x190 cm ©Sarkantyú Illes

- Berlinben beszélgettem Németh Hajnallal, és ő mondta, hogy szünetet tartani alkotó tevékenység. Miközben látszólag nem csinálsz semmit, az agyad jár, és ez ugyanolyan fontos, mint festeni vagy fotózni.

- Valamit kiadni a kezedből, az egy morális tett. Akármit nem lehet kiadni a kezedből. Azért nagyon vigyázni kell az elhúzódozó hallgatásokkal, a tehetetlenség örjítővé is válhat. Az ember mégis dolgozó és társas lénynek lett teremtve.

- Zavar-e téged az, hogy most már egyre több, talán már több, mint 50 %-ában az időnek egy hozzánk hasonló alkotó ember nem alkot, hanem facebookol, instagramozik, emaileket ír, kommunikál, de nem alkot, mert arra már nem jut idő.

- Nekem életcélom volt, hogy legyen egy családom, ami ugyebár egy „időt rabló” tényező. Lehet, hogy valójában ez a legfontosabb projekt. Időm jó részében azon foglalkozom, hogy elősegítsem ennek a „projektnek” a fennmaradását, magyarul dolgozom. A fennmaradó csekély idő lehetőséget ad az alkotásra, a tervezésre, informálódásra és a „posztolásokra”. Tegnap küldtem el a feleségemnek egy sms-t, hogy mennyi volt a képernyőidőm. Néha azt sem tudom miért nézem... Mindenesetre heti 14 órát töltök el a mobiltelefonom előtt, ami az ébrenlétben eltöltött idő 12.5 %-ának felel meg. Ezen kívül van két másik számítógépem, hármukat gyakran párhuzamosan használom.

Kezdetben Franciaországban, talán hibásan, „mesteremberként” pozicionáltam magam. Mivel nem tudom az önálló munkámat „főállásban” folytatni, ezért arra törekszem, hogy legyenek olyan időszakok, amikor csak azzal foglalkozom. A rezidens és művészeti programokat úgy csinálom, hogy egyszer elmegyek 7 napra, egy hónap múlva elmegyek 10 napra, a következő három hónapban otthon dolgozom, utána megint elmegyek 5 napra. Én abban hiszek, ezügyben nézeteltérésbe kerültem egy párizsi intézet vezetőjével, hogy egy alkotói munkásság csak a bemutatása függvényében létezhet. Akinek nincs alkalma megosztani a művészetét, az nem létezik. Az igazgató azt mondta, hogy nincs igazam... Szerintem egy alkotásnak szüksége van arra, hogy legyen egy végső formája a közönség felé. Ez lehet egy kiállítás, egy könyv, egy publikáció, egy írás. A megmérettetés és a visszajelzések miatt. Persze az, hogy nem szeretik, néha egy hatalmas dicséret, ha nagyon tetszik néha szörnyű dolog...

- *Igazából szerintem mindenki érzi, hogy az Insta, a Facebook nagyon mű, nagyon felszínes.*

- Én a felmenőim egy részét közvetlenül a közösségi hálókön keresztül ismertem meg, a feleségemet pedig közvetve ugyan, de az internetnek köszönhetően. Három éve nem csinálom a honlapomat, és mindig azt mondom, hogy most már tényleg neki kellene esni, ez nem mehet így tovább, enélkül belőlem sosem lesz semmi, mennyire nem tudom a kapcsolatot tartani a külvilággal! (A honlap azóta megújult : <https://sarkantyuu.com>) És akkor, hogy megnyugtassam magam felrakok egy képet a közösségi hálóra, jelt adva, hogy „még élek”, és remegő kézzel várom, hogy kapok-e rá 42 vagy 117 lájkot... Ezek a számok mit is számosítanak? Nem, a közösségi hálók halálosan fontosak, lám, Te is nekik köszönhetően ülsz itt velem szemben!

- *Á, dehogy.*

- Csinján kell velük bánni (nevet). Ki lehet lépni. De az én szintemen, ha kilépnék, olyan lenne, mintha nem léteznék...

- *Jó, de akkor most felteszem azt a gonosz kérdést, hogy kell-e így létezni?*

- Ma volt egy másik beszélgetésem egy elkeseredett barátommal, és azt találtam neki mondani, hogy felejtse el, hogy mit kell elérni az életben. Azzal nem kell foglalkozni. Viszont időt kell szánni arra ami foglalkoztat. Haladni kell benne. Nem az elismerésért, hogy a végén lesz-e Pompidou kiállítás.

- *Az nem lesz, már most megmondom.*

- Majd meglátod, de tökmindegy. Mondom, hogy nem ezzel kell foglalkozni.

- *Amúgy hogyan jutottál ki Franciaországba?*

- 2002-ben Miskolczi Emese elnyerte a francia kormányösztöndíjat, és elkísértem. Volt egy nyugdíjas állásom az Iparművészeti Főiskolán, ami most MOME-nek hívnak. Két évet dolgoztam ott, úgy tűnt, hogy senki sem kívánta, hogy elmenjek, de én rettenetesen rühelltem tanítani. Ellenérzéseimet erősítette nagyapám példája, akit ugyan személyesen nem ismertem, de úgy képzeltem hogy Képzőművészeti Egyetemi állása kerékbe törte festői munkássága kiteljesedését. Számomra lehetetlen vállalkozás volt diploma után, 23 évesen - 17-nek néztem ki - eljátszani a professzort. Mit adjak át? Milyen tapasztalatot? Milyen munkásságot tudok felmutatni? Mindez rettenetesen feszített. Párizsban élni sose volt álmom. Te imádod?

- *Mondhatjuk. A kedvenc városom.*

- Hm...

- Az van, hogy Pesten ismerjük a galériákat, múzeumokat. És akkor eljutsz a Pompidou-ba, de nem is kell oda, napokig lehet sorolni a helyeket a Palais de Tokyo-tól a galériákig, és akkor az ember felkiált, hogy ja, ez ilyen, amikor jó? No de térjünk vissza oda, hogy mit csináltál, amikor kimentél Párizsba?

- Az önpusztításon kívül eleinte nem sokat. Később közeli kapcsolatba kerültünk egy gyűjtő házaspárral, akikről talán hallottál, Szöllösi-Nagy Andrásról és Nemes Juditról van szó, azóta itthon élnek, fontos gyűjteményük van és a Nyílt Struktúrák Művészeti Egyesületet (OSAS) viszik. Támogattak, és megismertettek minket az Párizsban élő magyar kulturális közeg egy-egy képviselőjével. Az Ő ötletük volt az, hogy csináljak egy portrészorozatot a kintélőkről. Így lett egy kiállítás, *Egy franciaországi magyar* volt a címe. Húztak érte számosan, amiért Hantairól nem volt benne kép.

- Hantairól nagyon sok pletyka volt, hogy a családjával se beszélt hetekig, nagyon visszahúzódó volt.

- Nagyon érdekes emberekkel találkoztam, például Vera Molnárral, akiről imént, interjú előtt beszéltünk. Lényét: humorát, intelligenciáját és munkásságát nagyon szeretem. S bár legnagyobb megbecsülésem övezi, kapcsolatunk mégsem vált szorossá.

Cím nélkül (Clinique), 2020, 40 x 60 cm ©Sarkantyu Illes

- Nekem azért tetszik ebben, hogy nem nyomulsz náluk.

- A nagyrészt 56-os magyarok, jó esetben elemi szinten értenek az informatikához. Szükségük van fotókra a műveikről, az életterükről ahol dolgoznak, magukról. Gyorsan asszisztensükké váltam. Viszonyunk nemcsak megrendelői, de bizalmas is. Körük aztán francia kapcsolatokat generáltak. Ma nagyrészt 90 év fölött van mindenki.

- Nekem azt mondták a nagy öregek, hogy nekik még sokkal könnyebb volt, mert egyből kaptak állampolgárságot, felvették őket az egyetemre, kaptak állami megbízásokat, nekünk, mármint a mi generációnknak ez már nincs. Persze ez is csak egy szelete a történetnek.

- Én nem kérek semmit.

- És a Párizshoz való viszonyod? Szerintem ez egy nagyon komplex érzés.
- Szeretem Párizst, de szerencsére már nem lakom ott. Kegyetlen város. Ha csak a Charlie Hebdo vagy a Bataclan elleni vérengzésre gondolok, a légszennyezettség gyakorta kritikus szintjére, a maszkhordás post-Covid pánikjára... Mire elmész az összes kliensedhez, napi 3,5 órát utazol metrón. Lakbérákról is beszéljek?
- Most, hogy már nem Párizsban élsz, mennyire zavar, hogy nem vagy a központban, ahol történnek az események, ahol mindig lehet találkozni valakivel...
- Nem szeretem a mondenitást és nincs időm a gyakori összeruccanásokra. Az alkotói munkámhoz nincs szükségem a városra. Persze megyek Párizsba, ha szükség van rám és sokat hívnak Franciaországban belül. Előfordul, ha hiszek bennük, hogy saját magam generálok projekteket. Míg mielőtt megteremtődik anyagi feltételük, megcsinálom a munka felét. Kockáztatok a megvalósulás bizonyossága nélkül. Ezt gondolom járható útnak. Szerintem egy csomó kiaknázásra váró érték felett elsiklunk...
- Visszajutottunk oda, hogy nem kell mindig a karrierrel foglalkozni.
- Utolsó párizsi éveimben elvesztett kesztyűket gyűjtöttem. Van egy kb. 80 kesztyűt tartalmazó gyűjteményem. Lefotóztam őket, de egyelőre nem csinálom velük semmit. Mostanában az utcán járva mindenféle elhagyott tárgyakat szedek össze. Miért fontos mindez? Mi a jelentősége a Notre-Dame leégésének másnapján talált, korabeli szerigrafált képeslap rögzítésének?

Kuli

Gavrinis, 2016 ©Sarkantyú Illes